

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Α΄ ΛΥΚΕΙΟΥ

Πηγή: <https://trapeza.iep.edu.gr/public/subjects.php>

Κείμενο 1

Η «Πρόεδρος», η «ολυμπιονίκης» και ο γλωσσικός σεξισμός

Το κείμενο που ακολουθεί είναι άρθρο (διασκευή) του Τάσου Καπλάνη, επίκουρου καθηγητή στο Τμήμα Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του ΑΠΘ.

Προφανώς δεν εκπλήσσομαι για το γεγονός ότι ο κοινωνικός σεξισμός υπάρχει διάχυτος γύρω μας· υπάρχουν άνθρωποι που υποτιμούν τις γυναίκες, τις θεωρούν κατώτερο φύλο, τις αμείβουν λιγότερο από τους άντρες, δεν τις προσλαμβάνουν στις δουλειές τους, για να μην έχουν τη «χασούρα» της εγκυμοσύνης, δεν τις θεωρούν άξιες, τις εμποδίζουν να ανέλθουν σε ανώτερα αξιώματα και άλλα πολλά.

Εκείνο όμως που με βάζει σε πολλές σκέψεις είναι ο συνεχιζόμενος «γλωσσικός» σεξισμός, που διαιωνίζεται ακόμη και από ανθρώπους που γενικά είναι σαφώς εναντίον του σεξισμού και προσπαθούν να τον καταπολεμήσουν. Η ελληνική πολιτεία, αργά αλλά σταθερά, προσπαθεί να εκσυγχρονιστεί και να καταπολεμήσει το φαινόμενο. Συναντάει όμως τη σθεναρή αντίσταση διαφόρων, μεταξύ των οποίων και των ανθρώπων της δημοσιογραφίας.

Στο πρόσφατα δημοσιευμένο άρθρο μου με τίτλο «Πώς θα προσφωνούμε τη γυναίκα Πρόεδρο;» πρότεινα να αποκαλούμε την κ. Σακελλαροπούλου όχι με τον αρσενικό τύπο Πρόεδρος, αλλά είτε Προεδρίνα (καθιερωμένο θηλυκό του Πρόεδρος) είτε Πρόεδρη (κατά το αναλογικό παράδειγμα του φίλος, φίλη κοκ.). Δυστυχώς, οι περισσότερες/-οι εξακολουθούν να μιλούν για την «Πρόεδρο», την «ολυμπιονίκη», αρνούμενες/-οι να επιτρέψουν στις γυναίκες που έφτασαν σε αυτές τις θέσεις και πέτυχαν αυτά τα επιτεύγματα «να υπάρξουν με το φύλο τους» στο συμβολικό – μα τόσο καθοριστικό για τη διαιώνιση των αντιλήψεών μας – επίπεδο της γλώσσας.

Αν η καταπολέμηση του κοινωνικού σεξισμού είναι ο μακρινός μας στόχος που απαιτεί πολλούς και δύσκολους αγώνες ακόμη, καμία ελπίδα δεν έχουμε να τον

πετύχουμε, αν πρώτα δεν αλλάξουμε αυτό που εύκολα μπορούμε να ελέγξουμε προσωπικά και είναι δείκτης και των νοοτροπιών και της ιδεολογίας μας, τη γλώσσα μας δηλαδή. Κατανοώ ότι οι «νεολογισμοί»¹ μάς ξενίζουν και ενοχλούν την «αισθητική» μας. Πριν όμως αποφασίσουμε να διαιωνίζουμε για λόγους «αισθητικής» τον γλωσσικό σεξισμό, μήπως θα άξιζε τον κόπο να σκεφτούμε αν πίσω από την «αισθητική» αυτή βρίσκονται βαθιά ριζωμένες πατριαρχικές αντιλήψεις που τις έχουμε αποδεχτεί ως «φυσικές» και «αυτονόητες», ενώ δεν είναι;

Κοντολογίς, όσο η Προεδρίνα παραμένει Πρόεδρος και η ολυμπιονίκισσα ολυμπιονίκης, τίποτε καλό δεν προμηνύεται για την καταπολέμηση του σεξισμού, τη θέση των γυναικών και την κοινωνία μας.

Κείμενο 2

Ισίδωρος Ζουργός (1964–) Ανεμώλια²

Το μυθιστόρημα «Ανεμώλια» (εκδ. Πατάκη, 2011) του Ισίδωρου Ζουργού τιμήθηκε με το Βραβείο Αναγνωστών 2011 του Ε.ΚΕ.ΒΙ. Ακολουθεί απόσπασμα από το κεφάλαιο «ξ – γάμος».

Σιχαινόμουν πάντα να έχω στο σπίτι μου εκτεθειμένες τις φωτογραφίες του γάμου. Ο Στάθης, μέχρι να χωρίσει, τις φωτογραφίες τις είχαν στο σκρίνιο ξεσκονισμένες απ' το χέρι της Βίκυς. Η Ντόρα είχαν, θυμάμαι, μία στην κρεβατοκάμαρα. Ο Χρήστος και η Αντιγόνη εκεί κι αυτοί, δίπλα στο κομοδίνο, κι αργότερα όπου την έβαζαν τα χέρια της γυναίκας απ' τη Γεωργία που είχαν στο σπίτι τους και τους νοικοκύρευε. Ένας Χρήστος με σοβαρό μαύρο κουστούμι και μια Αντιγόνη να γέρνει το κεφάλι της στον ώμο του μετακόμιζαν τότε στα ράφια της βιβλιοθήκης του σπιτιού, τότε στο έπιπλο μπαίνοντας, τότε οπουδήποτε. Ο Χρήστος ποτέ δεν ήταν παρατηρητικός σ' αυτά και η Αντιγόνη συνήθως έλειπε.

Εκείνο που ενδιαφέρει έναν ποιητή σ' αυτές τις φωτογραφίες είναι πιο πολύ τα βλέμματα των γυναικών. Πίσω απ' την έκδηλη ευχαρίστηση, πίσω από την ικανοποίηση μιας αδημονίας³ γι' αυτήν τη στιγμή την οποία οι περισσότερες περιμένουν, υπάρχει μια υποδότη⁴ αφέλεια, γιατί δε φαίνεται να υποψιάζονται τι θα ακολουθήσει για τα χρόνια που έρχονται. Κι όμως, δε θα 'πρεπε· έζησαν τις μάνες τους και τις γιαγιάδες τους.

¹ λέξεις ή φράσεις που δημιουργήθηκαν πρόσφατα

² στη γλώσσα του Ομήρου σημαίνει τα λόγια του ανέμου, τα μάταια, τα ανώφελα

³μεγάλη ανυπομονησία

⁴ που βρίσκεται κάτω από το δέρμα

Η Βίκυ έπλενε πολλές φορές τα ρούχα του σφίγγοντας τα δόντια της με λύσσα, γιατί στα πουκάμισα έβρισκε ίχνη από κραγιόν. Η Γλυκερία στόμωσε από στιγμές τής κάθε μέρας, όταν ο Νικηφόρος αδιαφορούσε, αν και μηχανικός, για τα στατικά της ψυχής της. Η Ντόρα, η τραγική πριγκίπισσα πια, έθαψε το μοναχοπαίδι της σκοτωμένο απ' τον ίδιο του τον πατέρα. Η Αντιγόνη ένωσε πολλές φορές τον Χρήστο να είναι λίγος δίπλα της – τον σύστησε σε τόσα σημαντικά πρόσωπα κι αυτός δε μάγεψε κανέναν· ένας Χρήστος καθημερινός, χωρίς την αύρα της φιλοδοξίας και της διάκρισης.

Η Μαργαρίτα, καθώς ο καιρός περνούσε, έχανε κάθε ελπίδα πως θα μπορούσα κάποτε να εκστασιαστώ από αυτό που ήταν, πως θα έτρεχα μια ώρα με λύσσα να διεκδικήσω το βλέμμα και το κορμί της. Δεν της το έκρυψα ποτέ αυτό. Εγώ, ένας λόγιος χοντράνθρωπος, της στέρησα κάθε ελπίδα πως μαζί της θα ζούσα έστω και για λίγο αυτό που θα ξεπερνούσε τα σύνορα της κάθε μέρας. Κι όμως αυτή, θυμάμαι, κάποια βράδια έκανε πως φοβάται να μείνει μόνη της, έσαχνε τάχα δίπλα μου ασφάλεια. Ψέματα. Η Μαργαρίτα δεν είχε ποτέ τέτοιους φόβους, ήταν μια από τις ελεημοσύνες της, για να με κάνει να νιώθω ολοκληρωμένος άντρας, να ευχαριστιέμαι στο βίωμα του ρόλου μου. Μια πραγματική γυναίκα οφείλει κάποια βράδια να κάνει πως φοβάται.

Υπάρχει και κάτι τελευταίο: κάθε φορά που κοίταζα τις δικές μας γαμήλιες φωτογραφίες, αυτές τις κρυμμένες στα συρτάρια, το ήρεμο βλέμμα της, δε γελιέμαι, ήταν ανεξερεύνητο.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Πώς, σύμφωνα με τον συντάκτη του Κειμένου 1, η εμμονή μας σε γλωσσικές επιλογές που παραπέμπουν σε στερεοτυπικές αντιλήψεις εκτρέφει τον κοινωνικό σεξισμό (50 – 70 λέξεις)

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποιος είναι ο βασικός ισχυρισμός του συντάκτη στην πρώτη παράγραφο του Κειμένου 1 (μονάδες 5); Πώς ο τρόπος που επιλέγει να αναπτύξει τη συγκεκριμένη παράγραφο συμβάλλει στην ενίσχυση αυτού του ισχυρισμού (μονάδες 5);

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Η τέταρτη παράγραφος του Κειμένου 1 αρχίζει με διατύπωση που δηλώνει υπόθεση και τελειώνει με ρητορική ερώτηση. Να εντοπίσεις τις διατυπώσεις αυτές (μονάδες 6) και να δικαιολογήσεις την επιλογή τους με κριτήριο το νόημα που τονίζεται με αυτές τις γλωσσικές επιλογές (μονάδες 4) και τον σκοπό συγγραφής του συγκεκριμένου άρθρου (μονάδες 5).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Στο Κείμενο 2 παρελαύνουν πέντε γυναικείες μορφές – σύζυγοι. Ποια από αυτές ανταποκρίνεται περισσότερο, κατά τη γνώμη σου, στο παραδοσιακό στερεότυπο του φύλου και του ρόλου της; Να αιτιολογήσεις την απάντησή σου με στοιχεία του κειμένου και να γράψεις την προσωπική σου τοποθέτηση στο θέμα. Η ερμηνεία σου να εκτείνεται σε 100 – 150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, είναι αποδεκτή)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο/η μαθητής/-τρια καλείται να αντλήσει στοιχεία από τις τρεις τελευταίες παραγράφους του Κειμένου 1, όπου διαφαίνεται ότι η καταπολέμηση του κοινωνικού σεξισμού προϋποθέτει την απόρριψη γλωσσικών επιλογών οι οποίες παραπέμπουν σε στερεοτυπικές αντιλήψεις, καθώς η γλώσσα είναι δείκτης ιδεολογίας και νοοτροπιών (πχ. «πρόεδρος» και «ολυμπιονίκης» αντί «προεδρίνα, πρόεδρη» και «ολυμπιονίκισσα» ακόμα και όταν αυτοί οι τίτλοι αφορούν γυναίκες).

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Βασικός ισχυρισμός – θεματική περίοδος: ο κοινωνικός σεξισμός υπάρχει διάχυτος γύρω μας

Τρόπος ανάπτυξης: αιτιολόγηση

Ενίσχυση ισχυρισμού: στα σχόλια της παραγράφου παρουσιάζονται επαρκή πειστικά επιχειρήματα («υπάρχουν άνθρωποι που υποτιμούν τις γυναίκες ... να ανέλθουν σε ανώτερα αξιώματα και άλλα πολλά»), τα οποία τεκμηριώνουν τον βασικό ισχυρισμό της θεματικής περιόδου

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Υπόθεση: «Αν η καταπολέμηση του κοινωνικού σεξισμού ... δύσκολους αγώνες ακόμη»

Ρητορική ερώτηση: «μήπως θα άξιζε τον κόπο ... ενώ δεν είναι;»

Η υπόθεση επιλέγεται για να τονιστεί το γεγονός ότι η καταπολέμηση του κοινωνικού σεξισμού αποτελεί ακόμα μακρινό στόχο – και όχι πραγματικότητα – που δεν έχει καμία πιθανότητα να επιτευχθεί χωρίς κάποιες προϋποθέσεις.

Η ρητορική ερώτηση επιλέγεται

- για υφολογικούς λόγους, ως τέχνασμα του λόγου
- για να εκφράσει ο συγγραφέας τη γνώμη του
- ως ισχυρό επικοινωνιακό μέσο, το οποίο διεγείρει και προσελκύει το ενδιαφέρον του/της αναγνώστη/-στριας
- για ενδυνάμωση της επιχειρηματολογίας του συντάκτη

Τελικός επικοινωνιακός στόχος η αποδοχή της άποψης του συντάκτη από τον/την αναγνώστη/-στρια.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες)

Ο/η μαθητής/-τρια καλείται να ανακαλύψει τις πέντε γυναικείες μορφές που παρελαύνουν στο απόσπασμα. Πρόκειται για τη Βίκυ, τη Γλυκερία, την Ντόρα, την Αντιγόνη και τη Μαργαρίτα, οι οποίες «φωτογραφίζονται» με ρεαλιστικό τρόπο από τον Ζουργό.

- Η Βίκυ είναι η γυναίκα – θύμα, η οποία ζει με έναν σύζυγο που γνωρίζει ότι την απατά, γεγονός που προκαλεί την οργή της.
- Η Γλυκερία βιώνει έναν συναισθηματικό θάνατο, στον οποίο οδηγείται εξαιτίας της αδιαφορίας του άντρα της.
- Η Ντόρα είναι μια τραγική μορφή μάνας που έχει χάσει το μοναχοπαίδι της με υπαιτιότητα του συζύγου της.
- Η απαξίωση της Αντιγόνης για τον Χρήστο πηγάζει από το γεγονός ότι στάθηκε ανίκανος να εκμεταλλευθεί τις γνωριμίες που έκανε με τη δική της μεσολάβηση.
- Η Μαργαρίτα έχει κι αυτή έναν αδιάφορο γάμο, το κλίμα του οποίου προσπαθεί ενίοτε να αναθερμάνει υποδυόμενη πως φοβάται και ζητώντας την προστασία του συζύγου της.

Ο/η μαθητής/-τρια πρέπει να επιλέξει μια από τις παραπάνω μορφές που – κατά τη γνώμη του – ανταποκρίνεται περισσότερο στο στερεότυπο του φύλου και του ρόλου που υπηρετεί.

Ενδεικτικά, η Μαργαρίτα είναι μια επιλογή που εύκολα μπορεί να αιτιολογηθεί:

- «... έκανε πως φοβάται να μείνει μόνη της, έψαχνε τάχα δίπλα μου ασφάλεια»
- «... ήταν μια από τις ελεημοσύνες της, για να με κάνει να νιώθω ολοκληρωμένος άντρας, να ευχαριστιέμαι στο βίωμα του ρόλου μου»
- «Μια πραγματική γυναίκα οφείλει κάποια βράδια να κάνει πως φοβάται»

Πρόκειται για το στερεότυπο της γυναίκας που ετεροπροσδιορίζεται από έναν άντρα και η οποία

«παίζει» τον ρόλο του αδύναμου μέλους της σχέσης ζητώντας την προστασία του ισχυρού, για να ενισχύσει με αυτόν τον τρόπο την αυτοπεποίθησή του.

Η προσωπική τοποθέτηση του/της μαθητή/-τριας μπορεί να κινείται στο πνεύμα της αντίρρησης απέναντι στην αναπαραγωγή τέτοιων νοοτροπιών.